

Г. Г. Козоріз

Соціальне страхування як елемент державної соціальної політики

Розглянуто питання функціонування системи соціального страхування як механізму реалізації державної соціальної політики України на сучасному етапі. Проаналізовано основні напрями соціального страхування та джерела формування відповідних фондів соціального страхування. Зроблено детальний аналіз доходів і витрат Пенсійного фонду України за 2012-2015 рр., у результаті якого виявлено граничні розміри та джерела фінансування дефіциту коштів ПФУ на виплату призначених пенсій. Порівняльний аналіз розмірів призначених місячних пенсій, прожиткового мінімуму та заробітної плати дозволяє зробити висновок про низький рівень забезпечення соціальних стандартів життя населення і високий ступінь диференціації пенсій, призначених за різними законами. Робиться акцент на появі нових соціальних ризиків для населення, що вимагають перебудови чинної системи соціального страхування. Обґрунтовуються напрями подальшого розвитку системи соціального страхування: об'єднання загальних функцій ФСС, можливість створення єдиного ФСС, введення накопичувальної системи пенсійного страхування, впровадження загальнообов'язкового медичного страхування, посилення прозорості функціонування ФСС.

Ключові слова: соціальна політика, соціальне страхування, фонди соціального страхування, ПФУ, пенсійне страхування, соціальні стандарти і гарантії.

Становлення незалежної держави Україна супроводжувалося створенням власної системи соціального захисту населення від наявних соціальних і економічних загроз і ризиків, яка повинна була замінити чинну раніше систему соціального забезпечення. Нова система включає в себе соціальне страхування, що базується на страхових принципах, і соціальну допомогу, яка фінансується за рахунок перерозподілу бюджетних коштів. Головними проблемами, які вирішує соціальне страхування, є: захист громадян від втрати роботи, працездатності, здоров'я, засобів існування тощо. в результаті настання відповідних страхових випадків. Економічний спад суспільного виробництва, викликаний соціально-політичною нестабільністю, втратою значної частини промислового потенціалу в результаті анексії Криму і військових дій на Сході країни зумовили необхідність перегляду стратегічних орієнтирів соціальної політики держави. Поява нових видів соціальних та економічних ризиків вимагає розробки механізмів захисту населення від їх впливу. Визначальна роль у цьому відводиться системі соціального страхування.

Проблемні питання формування, розвитку і реформування системи соціального страхування в Україні знайшли висвітлення в наукових працях таких вітчизняних учених: Н. П. Борецька, А. М. Гриненко, І. М. Гнибіденко, О. Є. Губар, О. П. Коваль, Е. М. Ковальська, Е. М. Лібанова, О. В. Макарова, В. М. Новіков, О. М. Палій, В. А. Скуратівський та інші. Попри значну кількість робіт, присвячених питанням функціонування системи соціального страхування та реалізації соціальної політики держави, усе ще є потреба у вивченні практичних питань, пов'язаних з пошуком компромісу між значним дефіцитом грошових коштів у фондах соціального страхування та необхідністю забезпечувати достатній рівень і якість життя громадян України.

Метою статті є визначення ролі, значення та подальшого розвитку соціального страхування як елементу державної соціальної політики сучасної України.

Основними завданнями соціальної політики сучасної України є створення умов для реалізації соціального потенціалу людини; перетворення соціальних чинників, які формують і розвивають людський капітал суспільства, на одну з домінант економічного зростання країни. В умовах демографічної кризи (загального старіння населення) необхідно здійснювати зважену й активну демографічну політику, підтримку сімей з дітьми, реформувати систему охорони здоров'я тощо. Значних фінансових витрат потребує соціальна допомога враз-

ливим верствам населення, боротьба з бідністю, забезпечення високих соціальних стандартів рівня і якості життя населення. Саме тому питання ефективності функціонування системи соціального захисту як складової частини соціальної політики досить актуальні.

Соціальна політика – система правових, організаційних та інших заходів державних і недержавних установ та організацій, що враховують економічний потенціал країни і спрямовані на підтримання соціальної стабільності в суспільстві, створення умов для зростання добробуту працездатних осіб і забезпечення належного рівня життя тих, хто через непрацездатність чи інші життєві обставини не має достатніх засобів до існування [3, с. 18].

Для населення України, яке працює, основним інститутом реалізації права на соціальний захист є соціальне страхування. Воно має захищати найманих працівників і самозайняте населення від найбільш значущих, серйозних і масштабних соціальних ризиків [7, с. 11].

Найчастіше під соціальним страхуванням розуміється «загальнообов'язкове державне соціальне страхування у вигляді системи прав, обов'язків і гарантій, яке передбачає надання соціального захисту у вигляді матеріального забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом» [6, с. 5].

Як визнані на міжнародному рівні базові принципи соціального страхування найчастіше наводять: платність, солідарність та еквівалентність відшкодування. За відсутності хоча б одного з них система втрачає страхову ознаку [7].

Завдяки соціальному страхуванню суспільство вирішує такі завдання [4, с. 92]:

- формує грошові фонди, з яких фінансуються витрати, що пов'язані з утриманням непрацездатних осіб;
- забезпечує необхідну кількість і структуру відтворення трудових ресурсів;
- скорочує розриви в рівні матеріального забезпечення працюючого та непрацюючого населення;
- досягає підвищення життєвого рівня соціальних груп населення, які не беруть участі в трудовому процесі.

Наразі в Україні діють три цільові позабюджетні фонди, до яких роботодавці та робітники перераховують страхові внески: Пенсійний фонд України (ПФУ), Фонд соціального страхування України (ФСС), який здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням і Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття (ФВ). Діє класичний ланцюг: страхувальник (роботодавець) – страховик (фонд) – застрахована особа (працівник).

Загальний розмір страхових внесків до фондів соціального страхування України, розрахований у відсотках до заробітної плати, відповідає практиці більшості країн ЄС. Однак частка працівників у сплаті страхових внесків значно менша, ніж у країнах ЄС, що збільшує навантаження на роботодавців (табл. 1).

Для зменшення навантаження на фонд оплати праці, видатків роботодавців на адміністрування страхових внесків, формування єдиної бази даних платників соціальних внесків у 2010 р. було запроваджено єдиний соціальний внесок.

Після введення єдиного соціального внеску, замість відокремлених внесків в фонди соціального страхування, фінансування соціального страхування в Україні характеризують доходи та видатки Пенсійного фонду України. За 2010-

Таблиця 1

Розмір і пропорції страхового навантаження в системах соціального страхування країн ЄС та України

	Страхові внески (% від з/п)		
	Роботодавець	Працівник	Усього
Австрія	25,1	17,2	42,3
Німеччина	21,2	19,8	41,0
Греція	28,2	15,4	43,6
Італія	35,1	9,5	44,6
Нідерланди	29,4	25,6	55,0
Франція	38,9	12,5	51,4
Україна	37,7	3,6	41,3

Складено автором за даними [6, с. 34].

Таблиця 2

Динаміка видатків Пенсійного фонду України за 2010-2015 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
ВВП, млрд грн	1082,6	1302,1	1411,2	1475,0	1525,0	1720,8
Видатки ПФУ	191,5	210,7	233,7	250,4	243,5	253,4
Питома вага видатків ПФУ у ВВП, %	17,7	16,2	16,6	17,0	16,0	14,7

Складено автором за даними [1; 10; 17]

2015 рр. обсяг видатків ПФУ зріс на 61,9 млрд грн або 32%, але питома вага видатків ПФУ у ВВП країни зменшилась з 17,7% до 14,7% (див. табл. 2).

Доходи Пенсійного фонду України складаються з: власних надходжень ПФУ; коштів Державного бюджету України на пенсійні виплати, фінансування яких чинними законодавчими нормами визначено проводити за рахунок коштів Держбюджету; коштів ФБ – на пенсійні виплати громадянам, які достроково вийшли на пенсію; кошти ФСС на виплату пенсій по інвалідності внаслідок нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань [10].

У 2012-2015 рр. власні надходження ПФУ збільшились на 14,5 млрд грн або 9%, з 158 млрд грн до 172,5 млрд грн. За цей час надходження коштів Державного бюджету України на фінансування пенсійних програм зросли на 16,7 млрд грн або 26%, з 64,2 млрд грн до 80,9 млрд грн [1; 17].

Значна частина коштів Держбюджету спрямовується на фінансування пенсійних виплат, призначених за різними пенсійними програмами, – 73,9% у 2013 р., 80,6% – у 2014 р., 79% – у 2015 р. Інша частина коштів держбюджету (від 19,4% до 26,1%) на пенсійні виплати направляється на покриття дефіциту ПФУ [1].

Дефіцит системи соціального страхування посилюється в результаті передачі функцій збору та адміністрування єдиного податку в ДФСУ замість ПФУ. Згідно з розрахунками Федерації профспілок України, застосування передбаченого чинним законодавством у 2016 р. коефіцієнта 0,6 до розміру єдиного внеску призведе до того, що сумарний розрахунковий дефіцит страхових коштів фондів соціального страхування складе понад 100 млрд грн, у тому числі 4,9 млрд грн – у Фонді соціального страхування на випадок безробіття і 7 млрд грн – у Фонді соціального страхування [18].

Головним недоліком чинної системи соціального страхування є низький рівень страхового захисту, який не забезпечує гідного життя в старості, у випадку хвороби, інвалідності тощо [4]. Мінімальна пенсія за віком, призначена ПФУ за 2012-2015 рр., зросла на 127 грн, або 15,4%, у той час як величина прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, зросла на 190 грн, або 21,5% (табл. 3) [10; 17]. Середній розмір призначеної місячної пенсії на 1 жовтня 2015 р. становив 1691,55 грн [10], що на 438,25 грн, або 35% більше показника 2012 р. Незначний приріст середньої пенсії у 2015 р. щодо 2014 р. – на 10,84% насправді означає зменшення розміру пенсії на 32,46%, тому що індекс інфляції за 2014 р. складає 143,3%.

Втрата працездатності, яка обумовлена досягненням пенсійного віку, катастрофічно зменшує доходи населення. Так, співвідношення середньої місячної пенсії і середньої заробітної плати за 2012-2015 рр. зменшилось на 7,9%, з 47,3% у 2012 р. до 39,4% у 2015 р. (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка розміру пенсій, прожиткового мінімуму і заробітної плати впродовж 2012-2015 рр.
(на початок року)

Показники	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	Відхилення 2015 р. у % до		
					2012 р.	2013 р.	2014 р.
Кількість пенсіонерів усіх категорій, тис. осіб	13820,5	13640	13533,3	12147,2	87,9	89,1	89,8
Мінімальна пенсія за віком, грн	822	894	949	949	115,4	106,1	100,0
Прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність, грн	884	949	949	1074	121,5	113,2	113,2
Середній розмір призначеної місячної пенсії, грн	1253,3	1470,7	1526,1	1581,5	126,2	107,5	103,6
Розмір середньої пенсії у % до прожиткового мінімуму	141,8	154,9	160,8	147,2	103,8	95,0	91,5
Мінімальна заробітна плата, грн	1073	1147	1218	1378	128,4	120,1	113,1
Середньомісячна заробітна плата, грн	3025,6	3265,2	3480,2	4012	132,6	122,9	115,3
Розмір середньої пенсії у % до середньої заробітної плати	47,3	45,5	44,1	39,4	83,3	86,6	89,3

Складено автором за даними [1; 8; 10; 17].

Мораторій уряду на збільшення соціальних стандартів у 2014 році, висока інфляція, значна девальвація національної грошової одиниці, загальний економічний спад, військові дії на Сході країни знецінили і так низькі доходи населення. Рівень бідності за I півріччя 2015 р. склав 24,3%, у тому числі крайньої бідності – 10,4% (у I півріччі 2014 р. – 23,9% і 10% відповідно) [9].

Слід зауважити, що в системі пенсійного страхування зберігається значна диференціація пенсіонерів за розміром призначених пенсій. Половина пенсіонерів (6114379 осіб) отримують пенсію від 1001 грн до 1300 грн на місяць, близько 10% пенсіонерів (1087741 осіб) – від 1301 грн до 1500 грн, ще 25% пенсіонерів (3053380 осіб) – від 1501 грн до 3000 грн [6, с. 47; 10]. Зберігаються категорії пенсіонерів, середній розмір пенсій яких в 11 разів перевищує середній розмір пенсійної виплати – народні депутати і судді – за станом на 1 жовтня 2015 р. 15826,2 грн і 16633,7 грн відповідно (у 2014 р. – 15173,7 грн і 15932,7 грн) [10].

Вжиті урядом заходи з обмеження максимального розміру пенсій, скасування спеціальних пенсій для окремих категорій громадян (депутатів, держслужбовців, суддів тощо) поки не принесли помітних результатів, оскільки діють лише на призначення пенсій новим пенсіонерам. Таким чином, максимальний розмір пенсій, встановлений з 1 січня 2016 року в розмірі 10740 грн стосується тільки тих пенсій, які призначаються, починаючи з 1 січня 2016 р., а виплата раніше призначених пенсій здійснюється у повному розмірі. Позитивним можна вважати рішення КМУ про оподаткування пенсійних виплат, що перевищують три розміри мінімальної заробітної плати (3654 грн у 2015 р., 4134 грн – з 1 січня 2016 р.), і обмеження розміру виплат працюючим пенсіонерам (85%, але не менше 1,5 прожиткових мінімумів для непрацевдатних осіб) [10].

У 2014 р. кількість безробітних склала 1847,6 тис. осіб, що на 327,2 тис. осіб, або 21,7% більше ніж у 2013 р. За станом на 1 жовтня 2015 р. чисельність безробітних зменшилась до 1637,6 тис. осіб [8]. Можна стверджувати, що ці дані значно занижені, оскільки низький рівень виплат допомоги по безробіттю викликає збільшення прихованого безробіття.

Мінімальний розмір допомоги по безробіттю у 2014-2015 рр. збільшився для застрахованих осіб – з 974,4 до 1102,4 грн на місяць; для осіб, виплати яким призначаються без урахування страхового стажу, залишився без змін – 544 грн [9].

Державна соціальна допомога представлена низькою виплат, спрямованих на підтримку соціально вразливих або найменш забезпечених груп населення. Наприклад, допомога малозабезпеченим сім'ям і субсидія на відшкодування коштів на оплату житлово-комунальних послуг і придбання палива надаються виключно на адресних засадах [4, с. 98]. Різке зростання тарифів на житлово-комунальні послуги змусило уряд змінити умови надання субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг у 2014-2015 рр.: було вдосконалено методику визначення розміру субсидії, а також змінено норми споживання житлово-комунальних послуг.

У січні-жовтні 2015 р. за вказаними субсидіями звернулось 4,4 млн домогосподарств, що у 5,1 разу більше ніж у відповідний період 2014 р. Близько 72% домогосподарств, які звернулися по субсидії, проживають у міських поселеннях. Чверть домогосподарств України одержують субсидії, загальна сума яких складає 905,4 млн грн, що на 828,7 млн грн більше ніж у 2014 р. [14].

Загальної економічної спад, анексія АР Крим і військові дії на Сході зумовили появу нових вразливих верст населення, які потребують соціального захисту: вимушено переселені особи з АР Крим, Донецької і Луганської областей – 1684815 переселенців, або 1332405 сімей (за станом на 18. 01. 2016 р.), сім'ї, що втратили годувальника в результаті військових дій, тисячі воїнів АТО, які втратили працевдатність і стали інвалідами, діти-сироти тощо.

Для вирішення соціальних викликів, які пов'язані з новими соціальними ризиками – втратою житла, роботи, здоров'я і працевдатності, засобів існування, годувальника, зростанням сирітства в результаті бойових дій у зоні АТО, можливими терактами, наростаючими потребами населення – значно розширився набір соціальних послуг і видів допомог соціального страхування. Матеріальна (грошова) допомога вимушеним переселенцям (встановлюється на шість місяців у розмірі 884 грн для непрацевдатних осіб і 442 грн – для працевдатних осіб, але не більше 2400 грн на родину [13]), компенсація роботодавцям суми ЄСВ при наймі безробітних з числа вимушених переселенців, навчання і перекваліфікація безробітних з числа вимушених переселенців і воїнів АТО, програми розвитку малого підприємництва, фінансування лікування та протезування воїнів АТО тощо. Це стало можливим у тісній співпраці з волонтерськими і добровільними громадськими організаціями, міжнародними організаціями та урядами зарубіжних країн. Вважаємо, що для більш адресної допомоги внутрішньо переміщеним і постраждалим особам необхідно зробити відповідний державний реєстр.

Подальший розвиток соціального страхування як складової державної соціальної політики в Україні потребує впровадження таких заходів:

- Реорганізація структури соціального страхування шляхом об'єднання споріднених функцій у межах єдиного фонду соціального страхування для підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, завдяки скороченню управлінських витрат унаслідок синергетичного ефекту, а також підвищення ефективності використання людських ресурсів, шляхом побудови ефективної та уніфікованої системи управління в галузі соціального страхування. Наразі в Україні кожний фонд відповідає за стан справ і розвиток своєї галузі соціального страхування, і ці галузі зазвичай не перетинаються. Такий підхід створює умови для цілеспрямованого впливу на розбудову конкретного виду соціального страхування, і, що важливо, окреслює коло відповідальності. Існує висока ймовірність, що внаслідок злиття фондів обсяги зусиль, спрямованих на регулювання певного виду соціального страхування, суттєво скоротяться [6, с. 20].
- Запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування. Старіння населення збільшує навантаження на працездатне населення, що унеможливує забезпечення своєчасного у повному обсязі надходження страхових внесків, які є основою пенсійних виплат. Однак запровадження накопичувальної системи має супроводжуватися економічною стабільністю, поверненням довіри населення до банківської системи, можливістю забезпечення інвестиційного зростання накопичень.
- Запровадження обов'язкових корпоративних пенсійних схем для фінансування дострокових і спеціальних пенсій для особливих категорій професій, пов'язаних з ризиком для життя. Ці пенсійні системи як компенсаційний механізм мають бути запроваджені виключно після успішного досвіду функціонування накопичувальної системи пенсійного страхування [6].
- Запровадження загальнообов'язкового медичного страхування для вирішення проблем низької якості сучасної системи охорони здоров'я і доступності медичних послуг. Згідно із запропонованими законопроектами роботодавці мають відраховувати 3% від фонду оплати праці, а держава сплачувати через ФСС і місцеві органи виконавчої влади страхові внески за непрацездатних осіб і дітей, які формують відповідний страховий фонд [12]. З коштів створеного страхового фонду відбувається відшкодування необхідного мінімального рівня витрат на лікування застрахованих осіб.
- Посилення прозорості роботи фондів соціального страхування шляхом своєчасного та в повному обсязі інформування суспільства про діяльність ФСС, їх результативність, запровадження нових видів соціальних послуг, у тому числі видача електронних довідок і розрахунків різних видів соціального забезпечення.

Список використаних джерел

1. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2014 рік [Електронний ресурс] // Сайт Пенсійного фонду України. – 2015. – 30 червня. – Режим доступу : <http://krasnookn-rda.odessa.gov.ua/novini/zvt-pro-vikonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrani-za-2014-rk/>
2. Зеленко Н. Соціальне страхування в системі соціального захисту населення України / Н. Зеленко // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 249-255.
3. Кропельницька С. О. Соціальне страхування : навчальний посібник / С. О. Кропельницька, Т. В. Солоджук. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 336 с.
4. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні : монографія / О. В. Макарова ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – К., 2015. – 244 с.
5. Михненко А. Світові моделі соціальної політики: уроки для України / А. Михненко, Н. Щур // Вісник Національної академії державного управління. – 2011. – №2(31). – С. 219-227.
6. Коваль О. П. Модернізація системи соціального страхування в Україні : аналітична доповідь / О. П. Коваль ; Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – К., 2014. – 38 с.

7. Національна система загальнообов'язкового державного соціального страхування: сучасні проблеми та стратегія розвитку : монографія / Е. М. Лібанова, В. М. Новіков, О. В. Макарова [та ін.]; Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України. – К., 2006. – 178 с.
8. Офіційний веб-портал Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Офіційний веб-портал Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : <http://www/mlsp.gov.ua/>
10. Офіційний веб-портал Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : www.pfu.gov.ua
11. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації : кол. монографія / наук. ред.: Е. М. Лібанова ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – К., 2010. – 270 с.
12. Сухий Я. М. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування» [Електронний ресурс] / Я. М. Сухий // Сайт Верховної Ради України. – 2013. – 5 квітня. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=46242&pf35401=255260>
13. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. №1706-18 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>
14. Про надання населенню субсидій у січні-жовтні 2015 року [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – 2015. – Режим доступу : <https://ukrstat.org/>
15. Реформування соціальної політики в Україні: проблеми та перспективи : навч.-наук. вид. / В. А. Скуратівський, В. П. Трошинський, П. К. Ситник [та ін.]; наук. ред.: В. А. Скуратівський, В. П. Трошинський; Національна академія державного управління при Президенті України. – К.; Львів, 2012. – 129 с.
16. Скуратівський В. А. Основи соціальної політики : навч. посібник / В. А. Скуратівський, О. М. Палій; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К., 2010. – 200 с.
17. Соціальний захист населення України-2014 : статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2015 р. – 124 с.
18. Загрози для системи соціального страхування обговорено на робочій нараді у Федерації профспілок України [Електронний ресурс] // Сайт Федерації профспілок України. – 2015. – 5 жовтня. – Режим доступу : <http://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialne-strakhuvannya-i-pensijne-zabezpechennya/8650-zagrozi-dlya-sistemi-sotsialnoho-strakhuvannya-obgovoreno-na-robochij-naradi-u-federatsiji-profspilok-ukrajini>

References

1. Zvit pro vykonannya byudzhetu Pensiynoho fondu Ukrayiny za 2014 rik [Report on the implementation of the budget of Pension Fund of Ukraine for 2014] (2015, June 30). Website of Pension Fund of Ukraine. Retrieved from <http://krasnookn-rn.odessa.gov.ua/novini/zvt-pro-vikonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrani-za-2014-rk/> [in Ukrainian]
2. Zelenko, N. (2009). Sotsial'ne strakhuvannya v systemi sotsial'noho zakhystu naselelnya Ukrayiny [Social insurance in the system of Social Welfare of Ukraine] (2009). In *Formuvannya rynkovoyi ekonomiky v Ukrayini [Formation of market economy in Ukraine]*: Vol. 19 (pp. 249-255). Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. [in Ukrainian].
3. Kropelnyska, S. O., & Solodzhuk, T. V. (2013). *Sotsial'ne strakhuvannya [Social insurance]* (Manual) (2nd Ed.). Kyiv: Center of Educational Literature. [in Ukrainian].
4. Makarova, O. V. (2015). *Sotsial'na polityka v Ukrayini [Social policy in Ukraine]*. Kyiv: Institute for Demography and Social Studies n.a. M. V. Ptukha NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
5. Mykhnenko, A., Shchur, N. (2011). Svitovi modeli sotsial'noyi polityky: uroky dlya Ukrayiny [Global models of social policy: lessons for Ukraine]. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny – Bulletin of the National Academy for Public Administration*, 2 (31), 219-227. Kyiv. [in Ukrainian].
6. Koval, O. P. (2014). Modernizatsiya systemy sotsial'noho strakhuvannya v Ukrayini [Modernization of the social insurance system in Ukraine] (Analytical Report). Kyiv: National Institute of Strategic Studies in Ukraine. [in Ukrainian].
7. Libanova, E. M., Novikov, V. M., Makarova, O. V., & et. al. (2006). *Natsional'na systema zahal'noobov'yazkovoho derzhavnoho sotsial'noho strakhuvannya: suchasni problemy ta stratehiya rozvytku [The national system of compulsory social insurance: current problems and development strategy]*. Kyiv: Institute for Demography and Social Studies n.a. M. V. Ptukha NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
8. Official portal of State Statistics Service of Ukraine (2015). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
9. Official portal of Ministry of Social Policy of Ukraine (2015). Retrieved from <http://www/mlsp.gov.ua/> [in Ukrainian].
10. Official portal of Pension Fund of Ukraine (2015). Retrieved from www.pfu.gov.ua [in Ukrainian].
11. Libanova, E. M. (Ed.) (2010). *Pensiyna reforma v Ukrayini: napryamy realizatsiyi [Pension reform in Ukraine: trends of realization]*. Kyiv: Institute for Demography and Social Studies n.a. M. V. Ptukha NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

12. Sukhyi, Y. M. (2013, April 5). Poyasnyuval' na zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro zahal'noobov» yazkove derzhavne sotsial'ne medychne strakhuvannya» [Explanatory note to the draft of the Law of Ukraine “On compulsory state social medical insurance”]. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?i_d=&pf3511=46242&pf35401=255260 [in Ukrainian].
13. Supreme Council of Ukraine (2014). *Pro zabezpechennya prav i svobod vnutrishn' o peremishchenykh osib* [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons]: Law of Ukraine, adopted on 2014, October 20, 1706-18. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> [in Ukrainian].
14. State Statistics Service of Ukraine (2014). *Pro nadannya naseleennyu subsydiy u sichni-zhovtni 2015 roku* [Number of administrative-territorial units in Ukraine on January 1, 2014]. Retrieved from <https://ukrstat.org/> [in Ukrainian].
15. Skurativskyy, V. A., Troshchynskyy, V. P. (Eds.), Sytnyk, P. K., & et. al. (2012). *Reformuvannya sotsial'noyi polityky v Ukraini: problemy ta perspektyvy* [Reform of Social Policy in Ukraine: Problems and Prospects]. Kyiv: National Academy of Public Administration. [in Ukrainian].
16. Skurativskyy, V. A., & Paliy, O. M. (2010). *Osnovy sotsial'noyi polityky* [Fundamentals of Social Policy] (Manual). K.: Interregional Academy of Personnel Management. [in Ukrainian].
17. State Statistics Service of Ukraine (2015). *Sotsial'nyy zakhyst naseleennya Ukrainy-2014* [Social protection of population Ukraine 2014]. Kyiv. [in Ukrainian].
18. Zahrozy dlya systemy sotsial'noho strakhuvannya obhovoreno na robochij naradi u Federatsiyi profspilok Ukrainy [Threats to the social insurance system were discussed at the workshop in the Federation of Trade Unions of Ukraine] (2015, October 5). Website of Federation of Trade Unions of Ukraine. Retrieved from <http://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialne-strakhuvannya-i-pensijne-zabezpechennya/8650-zagrozi-dlya-sistemi-sotsialnogo-strakhuvannya-obgovoreno-na-robochij-naradi-u-federatsiji-profspilok-ukrajini> [in Ukrainian].

Kozoriz H. H. Social insurance as an element of state social policy

The article discusses the functioning of the social security system as a mechanism for implementation of the state social policy of Ukraine at the present stage.

It is pointed out the establishment of an independent state of Ukraine was accompanied by the creation of its own system of social protection of the population from the emerging social and economic threats and risks, which was to replace the previously existing social security system. It is noted that the basic principles of social insurance are: payment, solidarity and equivalence of compensation. The main areas of social security and the sources of their respective social security funds are analyzed. To conclude that the total amount of insurance contributions to social insurance funds Ukrainian insurance premiums in the European Union and a higher degree of the insurance burden on employers.

Based on an analysis of GDP and expenditures of the Pension Fund of Ukraine to pay pensions over the period 2010-2015 concluded that reducing the share of expenditures of the Pension Fund in GDP from 17.7% to 14.7%.

The author conducted a structural analysis of revenues and expenditures of the Pension Fund of Ukraine for the years 2012-2015, which resulted in the identified limiting the size and sources of financing the deficit of the Pension Fund for the payment of pensions. It is emphasized that in the last four years, the payment of pensions and the deficit of the state budget funds Pension Fund sent annually from 64.2 to 80.9 billion UAH.

Comparative analysis of monthly pension, subsistence minimum and wages led to the conclusion that a low level to ensure social standards of living and a high degree of differentiation of pensions assigned in different laws. It is pointed out that the loss of ability to work as a result of retirement or job loss as a result of unemployment dramatically reduces the incomes of people.

Economic decline, social, political and military destabilization caused the emergence of new social risks for the population, requiring adjustment of the existing system of social insurance: internally displaced people from the areas annexed the Crimea and carrying ATO in Donetsk and Lugansk regions; families, survivors in the fighting; combatants; soldiers were seriously injured and needed expensive treatment and prosthetics; social issues in the destroyed towns and villages, related to employment, housing, pensions and social benefits, the provision of social and health services and others.

In conclusion directions for further development of the social security system are justified. There were: combining common functions of social security funds, the possibility of creating a single fund of social insurance, the introduction of a funded pension insurance system, as well as to work effectively in other countries, the system of special corporate pension payments, the introduction of compulsory health insurance, increased transparency operation of social security funds.

Keywords: social policy, social insurance, social insurance funds, Pension Fund of Ukraine, pension insurance, social standards and guarantees.

Козоріз Григорій Георгійович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Львівського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи» (e-mail: kozoriz@i.ua).

Kozoriz Hryhoriy Heorhiyovych – Ph.D. (Econ.), Assoc. Prof., Associate Professor of the Department of Finance of the Lviv Institute of the University of Banking.

Надійшло 23.12.2015 р.